

UDK 378.147:811.161.1:004.9

**RUS TILINI CHET TILI SIFATIDA O'QITISHDA INTERAKTIV
TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA TALABALARNING KOMMUNIKATIV
KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Tursunova Gulbahor Mamataliyrvna

Annotatsiya. Tezisdan rus tilini chet tili sifatida o'qitish jarayonida interaktiv texnologiyalar yordamida talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik yondashuvlar tahlil qilinadi. Vaziyatli muloqot, hamkorlikda topshiriq bajarish, raqamli muhokama va shakllantiruvchi baholashni yagona o'quv sikliga birlashtirish tamoyillari asoslanadi. Taklif etilgan model o'quvchi faolligini texnologiyadan foydalanish chastotasi bilan emas, balki mazmunli nutqiy harakat sifati bilan baholashga yo'naltirilgan.

Kalit so'zlar: rus tili chet tili sifatida, kommunikativ kompetensiya, interaktiv texnologiya, dialogik nutq, raqamli ta'lim, teskari aloqa.

Аннотация. В тезисе рассматриваются методические подходы к развитию коммуникативной компетенции студентов при обучении русскому языку как иностранному с использованием интерактивных технологий. Обосновывается объединение ситуативного общения, совместного выполнения заданий, цифровых дискуссий и формирующего оценивания в единый учебный цикл. Предлагаемый подход ориентирован на оценку качества речевого взаимодействия, а не частоты использования цифровых инструментов.

Ключевые слова: русский язык как иностранный, коммуникативная компетенция, интерактивные технологии, диалогическая речь, цифровое обучение, обратная связь.

Abstract. This thesis examines methodological approaches to developing university students' communicative competence in Russian as a foreign language through interactive technologies. It substantiates an instructional cycle combining situational interaction, collaborative tasks, digital discussions, and formative assessment. The proposed framework evaluates meaningful language performance rather than the frequency of digital tool use.

Keywords: Russian as a foreign language, communicative competence, interactive technologies, dialogic speech, digital learning, feedback.

KIRISH

Rus tilini chet tili sifatida o'qitishda talabaning grammatik qoidalarni bilishi o'z-o'zidan muloqotga tayyorligini anglatmaydi. Haqiqiy kommunikativ vaziyatda fikrni anglash, suhbatni boshlash va davom ettirish, nutqiy xatoni tuzatish, vaziyatga mos uslubni tanlash kabi o'zaro bog'liq ko'nikmalar talab etiladi. Shu bois ta'lim jarayonini faqat axborot uzatishga emas, balki talabani faol nutqiy sherikka aylantirishga yo'naltirish dolzarb vazifadir. Interaktiv texnologiyalar bu maqsadga xizmat qilishi mumkin, biroq raqamli vositaning mavjudligi samaradorlikning mustaqil kafolati emas (Chapelle, 2001).

Tezisning maqsadi — rus tili mashg'ulotlarida interaktiv texnologiyalarni kommunikativ topshiriqlar tizimi bilan uyg'unlashtirishning metodik shartlarini belgilash va amaliy dars uchun izchil model taklif etish. Ish nazariy-metodik tahlilga asoslangan; unda o'tkazilmagan tajriba yoki o'lchanmagan samaradorlik ko'rsatkichlari keltirilmaydi.

ASOSIY QISM

Kommunikativ kompetensiya tarkibini lingvistik, sotsiolingvistik va pragmatik komponentlarning o'zaro ta'siri sifatida ko'rish maqsadga muvofiq. Yevropa Kengashining CEFR Companion Volume hujjatida interaksiya, mediatsiya va onlayn muloqot uchun tavsiflagichlar berilishi ushbu tarkibni zamonaviy darsda kuzatiladigan xatti-harakatlar orqali aniqlashtirish imkonini yaratadi (Council of Europe, 2020). Shuning uchun o'quv topshirig'i "so'zlarni bilish" bilan cheklanmasdan, masalan, suhbatdosh fikrini aniqlashtirish, kelishuvga erishish yoki muammoning muqobil yechimini asoslash kabi natijalarni talab qilishi kerak.

Takomillashtirilgan metodikaning birinchi bo'g'ini — kommunikativ ehtiyojni yuzaga keltiradigan vaziyatni loyihalash. "Kutubxonada kitob topish", "universitetda tadbir rejalashtirish", "shifokor qabuliga yozilish" singari ssenariylarda talabalarga bir-biridan farqli ma'lumotlar beriladi. Axborot yetishmasligi muloqotni tabiiy zaruratga aylantiradi: ishtirokchilar savol beradi, javobni tekshiradi, izoh so'raydi va qaror qabul qiladi. Til o'zlashtirishida o'zaro ta'sir va ma'noni kelishib olishning ahamiyati Long (1996) tomonidan ham asoslangan.

Ikkinchi bo'g'inda interaktiv texnologiya vazifaga mos tanlanadi. Kichik guruhlarining onlayn xonalarida rolly suhbat, umumiy hujjatda birgalikda dialog tuzish, forumda dalillangan fikr bildirish yoki qisqa audiojavoblar almashish turli kommunikativ maqsadlarga xizmat qiladi. Masalan, og'zaki ravonlikni rivojlantirish uchun sinxron suhbat, fikrni tahrirlash va dalillash uchun esa asinxron yozishma ma'qulroq. Vosita tanlovida internet sifati, qurilma imkoniyati, maxfiylik va talabalar tayyorgarligi ham hisobga olinadi.

Uchinchi bo'g'in — tayanch nutqiy vositalar bilan ta'minlash. O'qituvchi mashg'ulotdan oldin mavzuga doir so'z birikmalari, murojaat shakllari va suhbatni boshqarish qoliplarini (masalan, «Не могли бы вы уточнить...?», «Я согласен, однако...») taqdim etadi. Tayyor matnni yodlatish o'rniga iboralarni yangi vaziyatda mustaqil qo'llash talab qilinadi. Bu yondashuv sustroq talabalar uchun kirish to'sig'ini kamaytiradi, kuchliroq talabalar uchun esa nutqiy vazifani murakkablashtirish imkonini beradi.

To'rtinchi bo'g'inda qayta aloqa va refleksiya birlashtiriladi. Talabaning har bir grammatik xatosini suhbat vaqtida to'xtatish kommunikativ uzluksizlikni buzishi mumkin. Shu sababli jarayon davomida mazmunga to'sqinlik qilayotgan xatolargagina tezkor izoh berish, qolganlarini esa suhbat yakunida umumlashtirish tavsiya etiladi. Qisqa audioyozuv yoki chat parchasi asosida talaba o'z nutqini qayta ko'rib chiqib, keyingi urinishda bitta aniq ko'rsatkichni yaxshilaydi.

Baholashda to'rt mezon ajratiladi: vazifani bajarish darajasi, suhbatdosh bilan o'zaro ta'sir, nutqning tushunarligi hamda vaziyatga mos til vositalaridan foydalanish. Har bir mezon oldindan tavsiflangan darajalar bo'yicha ko'riladi. Bunda platformadagi bosishlar, kirishlar soni yoki bajarilgan testlar hajmi kommunikativ kompetensiyaning bevosita o'lchovi sifatida olinmaydi. O'qituvchi boshlang'ich va yakuniy nutq namunalari bir xil rubrika asosida solishtirib, o'sish dinamikasini baholashi mumkin.

Metodik sikl “vaziyat → nutqiy tayyorgarlik → juftlik/guruh interaksiiyasi → qayta aloqa → takroriy ijro → refleksiya” ketma-ketligida tashkil etiladi. Masalan, B1 darajasiga yaqin guruhda talabalar virtual turistik marshrutni kelishib oladi: biri byudjet, ikkinchisi vaqt, uchinchisi tashrif manzillari haqidagi ma'lumotni oladi. Umumiy qarorni rus tilida og'zaki himoya qilish ularning so'zlashuv, tinglab tushunish va argumentatsiya malakalarini bir vazifada faollashtiradi. Ushbu misol taklif etilayotgan dars ssenariysidir, amaliy tajriba natijasi emas.

XULOSA

Rus tilini chet tili sifatida o'qitishda interaktiv texnologiyalar metodik jihatdan samarali bo'lishi uchun ular nutqiy ehtiyojga asoslangan topshiriqlar, mos tayanch materiallar, hamkorlikdagi muloqot va mezonli teskari aloqa bilan bir tizimda qo'llanishi zarur. Taklif etilgan o'quv sikli texnologiyaning tashqi jozibadorligidan ko'ra, talabaning rus tilida mustaqil muloqot qilish faoliyatini markazga qo'yadi. Keyingi izlanishlarda mazkur modelning samaradorligini turli til darajasidagi guruhlarda oldingi va keyingi nutqiy topshiriqlar natijalarini taqqoslash orqali empirik tekshirish maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Chapelle, C. A. (2001). Computer applications in second language acquisition: Foundations for teaching, testing and research. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139524681>
2. Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume. Council of Europe Publishing. <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/cefr-companion-volume-and-its-language-versions>
3. Long, M. H. (1996). The role of the linguistic environment in second language acquisition. In W. C. Ritchie & T. K. Bhatia (Eds.), Handbook of second language acquisition (pp. 413–468). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012589042-7/50015-3>
4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and methods in language teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.
5. Ellis, R. (2003). Task-based language learning and teaching. Oxford University Press.